

ՏԵՂԵԿԱՆՔ

«ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ԱՆՇԱՐԺ ՀՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԻ ՈՒ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ՄԱՍԻՆ» ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՔ

Հոդված 1. Պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձանները

Պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձաններ (այսուհետ՝ հուշարձաններ) են պետական հաշվառման վերցված պատմական, գիտական, գեղարվեստական կամ մշակութային այլ արժեք ունեցող կառույցները, դրանց համակառույցներն ու համալիրները՝ իրենց գրաված կամ պատմականորեն իրենց հետ կապված տարածքով, դրանց մասը կազմող հնագիտական, գեղարվեստական, վիմագրական, ազգագրական բնույթի տարրերն ու բեկորները, պատմամշակութային և բնապատմական արգելոցները, հիշարժան վայրերը՝ անկախ պահպանվածության աստիճանից:

Հայաստանի Հանրապետության տարածքում գտնվող հուշարձանները գտնվում են պետության պահպանության ներքո:

Հոդված 1. Օրենքի կարգավորման առարկան

1. Սույն օրենքը կարգավորում է պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձանների (այսուհետ՝ հուշարձան) հայտնաբերման, վավերագրման, ուսումնասիրման, պետական հաշվառման, պահպանության, օգտագործման, ամրակայման, նորոգման, վերականգնման, տեղափոխման, փոփոխման, ինչպես նաև դրանց պատմական միջավայրի պահպանության և օգտագործման գործունեության հետ կապված հարաբերությունները:

2. Հայաստանի Հանրապետության տարածքում գտնվող հուշարձանները գտնվում են պետության պահպանության ներքո:

Հոդված 1.1 Սույն օրենքում օգտագործվող հիմնական հասկացությունները

1. Սույն օրենքում օգտագործվում են հետևյալ հասկացությունները.

1) Պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձան – պետական հաշվառման վերցված և հուշարձանի կարգավիճակ ունեցող պատմական կամ հնագիտական կամ ճարտարապետական կամ մոնումենտալ արվեստի կամ գիտական, գեղարվեստական կամ մշակութային այլ արժեք ունեցող հնագիտական շերտերը, քարեդարյան կայանները, քարայր-կացարանները, կառույցները, դրանց համակառույցներն ու

համալիրները՝ իրենց զբաղեցրած և պատմականորեն դրանց հետ կապված տարածքով, դրանց մասը կազմող հնագիտական, գեղարվեստական, վիմագրական, ազգագրական բնույթի տարրերն ու բեկորները, որմնանկարները, պատմամշակութային արգելոցները, պատմական լանդշաֆտները և հիշարժան վայրերը, պատմական բնակավայրերի քաղաքաշինական և պատմական կենտրոնները՝ անկախ պահպանվածության աստիճանից.

2) պատմամշակութային օբյեկտ – նոր հայտնաբերված և պետական հաշվառման վերցված օբյեկտ, որը դեռևս չի ստացել նորահայտ հուշարձանի կարգավիճակ.

3) նորահայտ հուշարձան – մինչև հուշարձանների պետական ցուցակում ընդգրկվելը՝ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով պահպանվող պատմական, գիտական, գեղարվեստական կամ մշակութային այլ արժեք ունեցող որոշակի կարգավիճակ ստացած նոր հայտնաբերված կամ նոր արժեքավորված օբյեկտ:

4) հուշարձանի տարածք – հուշարձանի տարածքը իր զբաղեցրած և պատմականորեն ու գործառնական առումով դրա հետ կապված և սահմանված կարգով առանձնացված հողատարածքն է.

5) պատմական միջավայր – մարդու գործունեության արդյունքում ձևավորված պատմական և մշակութային որոշակի արժեք ունեցող միջավայր.

6) հուշարձանի պահպանական գոտիներ - հուշարձանի պահպանության, կառուցապատման կարգավորման կամ լանդշաֆտի պահպանման գոտիների տարածքներ և դրանցում օգտագործման պայմանակարգեր (ռեժիմ) սահմանող փաստաթուղթ.

7) հուշարձանի պահպանության գոտի – հուշարձանի պատմական միջավայրի անմիջական ազդեցության և հնարավոր հնագիտական շերտերի որոշակի պահպանության պայմանակարգ (ռեժիմ) ունեցող տարածք.

8) կառուցապատման կարգավորման գոտի – հուշարձանի քաղաքաշինական միջավայրի պահպանության, ներդաշնակ և բարենպաստ տեսողական ընկալման պայմանակարգ (ռեժիմ) ունեցող տարածք.

9) լանդշաֆտի (տեղանքապատկերի) պահպանման գոտի – հուշարձանի պատմական միջավայրի բնական կամ պատմականորեն ձևավորված բնապատմական ռելիեֆի, ջրային մակերեսների և բուսականության պահպանության ռեժիմ ունեցող տարածք.

10) հուշարձանի ուսումնասիրություն - հուշարձանի ու դրա տարածքի մատենագրական, արխիվային, գիտահետազոտական աղբյուրներից նյութերի վավերագրում, հավաքում, հնագիտական, երկրաբանական, ինժեներական

(նյութագիտական, կոնստրուկտորական, տեխնիկական վիճակի և այլ) հետազոտություններ,

11) **հնագիտական հետախուզում** - որոշակի տարածքների համալիր հետազոտություն հնագիտական օբյեկտների հայտնաբերման, քարտեզագրման, նկարագրության նպատակով, վերգետնյա նկատվող կառույցների կամ այլ բաղկացուցիչների տարբեր մեթոդներով վավերագրում կամ փորրածավալ ստուգողական պեղումների իրականացում,

12) **հնագիտական պեղում** - մշակութային շերտերի, հնագիտական օբյեկտների ու հուշարձանների՝ դաշտային պայմաններում կատարվող գիտահետազոտական և գիտագործնական համալիր ուսումնասիրություններ, որոնք իրականացվում են տարածքների վերգետնյա, ստորգետնյա և ստորջրյա տեղագնության, մշակութային շերտերի բացման, հայտնաբերված նյութական մնացորդների ու հետքերի տարբեր եղանակներով փաստագրման և վավերագրման միջոցով,

13) **հուշարձանի վերականգնողական աշխատանք** - հուշարձանի ամրակայման, նորոգման և վերականգնման գործունեության իրականացում,

14) **հուշարձանի պահպանական գոտիների օգտագործման պայմանակարգ (ռեժիմ)** - հուշարձանների պահպանական գոտիների պատմական միջավայրի պահպանության և օգտագործման պայմաններին, պահանջներին և սահմանափակումներին վերաբերող պարտադիր դրույթներ,

15) **պատմամշակութային հիմնավորման նախագիծ** - պատմական բնակավայրերի, դրանց կենտրոնների կամ առանձին հատվածների պահպանության և օգտագործման պայմանակարգեր, ինչպես նաև կառուցապատման թույլատրելի դրույթներ սահմանող նախագիծ (ծրագրային փաստաթուղթ),

16) **հուշարձանների պետական կադաստր** - պետական տեղեկատվական համակարգ, որը պարունակում է տեղեկություններ հուշարձանների և դրանց տարածքների, պահպանական գոտիների և դրանցում առկա հողատեսքերի, բնակավայրերի պատմամշակութային հիմնավորման նախագծերի, բնապատմական և պատմամշակութային արգելոցների, պետական հաշվառման փաստաթղթերի և վավերագրերի մասին,

17) **մշակութային շերտ** - մարդկային գործունեության արդյունքում առաջացած, այդ գործունեության մասին վկայող նյութական մնացորդներ պարունակող վերգետնյա, ստորգետնյա կամ ստորջրյա շերտ,

18) **պատմական բնակավայր** - Հայաստանի Հանրապետության ժողովրդի մշակութային ինքնատիպության պահպանության համար կարևոր նշանակություն ունեցող՝ հնագիտական, պատմական, ճարտարապետական, քաղաքաշինական,

գեղագիտական, գիտական կամ սոցիալ-մշակութային այլ արժեքներ ներառող բնակավայր.

19) հուշարձանների և պատմական միջավայրի պահպանություն – հուշարձանների և դրանց պատմական միջավայրի պահպանության ապահովման կանխարգելիչ միջոցառումների համակարգ.

20) արգելոց-թանգարան - շահույթ ստանալու նպատակ չհետապնդող, գիտալուսավորչական, կրթական, գիտատեղեկատվական, մշակութային գործունեություն իրականացնող կազմակերպություն, որը ստեղծվում է իրենց ավանդական պատմական (մշակութային և բնական) միջավայրում անշարժ հուշարձանների, հուշարձանախմբերի ուսումնասիրման, հանրահոշակման և օգտագործման, ինչպես նաև անշարժ հուշարձանախմբերի, պատմական, բնապատմական միջավայրի, պատմամշակութային հողերի և դրանց հարող տեղանրապատկերների /լանդշաֆտի/ ամբողջական պահպանումն իրականացնելու նպատակով:

21) հնագիտական պարկ - հնագիտական այն համալիր հաստատություններն են, որոնք ստեղծվել են հնագիտական ժառանգության թանգարանացման իրագործման համար հնագույն ժամանակներում պատմականորեն ձևավորված տարածքների վրա հստակ տեղայնացված հուշարձանների սահմաններում՝ ապահովելու վերջիններիս հնագիտական, մշակութային և բնական ամբողջական արժեքների պահպանությունը, հետազոտումը և հանրահոշակումը:

Հոդված 8. Հուշարձանների պահպանության և օգտագործման բնագավառում Հայաստանի Հանրապետության կառավարության իրավասությունը իրավասությունները

Հուշարձանների պահպանության և օգտագործման բնագավառում Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը՝

ա) ապահովում է հուշարձանների պահպանության և օգտագործման բնագավառում պետական քաղաքականության իրականացումը.

բ) հաստատում է հուշարձանների պահպանության և օգտագործման բնագավառի հանրապետական և մարզային պետական ծրագրերը.

գ) ապահովում է հուշարձանների պահպանության և օգտագործման բնագավառի ֆինանսավորումը՝ Հայաստանի Հանրապետության պետական բյուջեով նախատեսված միջոցների հաշվին.

դ) հաստատում է անշարժ հուշարձանների պետական ցուցակները, դրանց հաշվառման, ուսումնասիրման, պահպանության, ամրակայման, նորոգման, վերականգնման և օգտագործման կարգը.

ե) ստեղծում է պատմամշակութային ու բնապատմական արգելոցներ, **արգելոց-թանգարաններ, հնագիտական պարկեր** և հաստատում դրանց կանոնադրությունները.

զ) միջազգային նորմերի սահմաններում նպաստում է այլ պետություններում գտնվող հայկական հուշարձանների հաշվառման, ուսումնասիրման, պահպանման, ամրակայման, նորոգման, վերականգնման և քարոզչական միջոցառումների իրականացմանը.

է) թույլտվություն է տալիս հանրապետական նշանակության հուշարձանները տեղափոխելու և փոփոխելու համար.

է1) հաստատում է հուշարձանների պետական ցուցակում նորահայտ հուշարձան ընդգրկելու և պետական ցուցակից հուշարձան հանելու վերաբերյալ չափորոշիչները:

ը) իրականացնում է օրենսդրությամբ նախատեսված այլ լիազորություններ:

Հոդված 9. Հուշարձանների պահպանության և օգտագործման բնագավառում լիազորված մարմնի ~~իրավասությունը~~ **իրավասությունները**

Լիազորված մարմինը՝

ա) մասնակցում է հուշարձանների պահպանության և օգտագործման բնագավառի պետական քաղաքականության ձևավորմանը, Հայաստանի Հանրապետության կառավարություն է ներկայացնում պետական ծրագրերի, որոշումների նախագծեր, հաստատումից հետո կազմակերպում և վերահսկում է դրանց իրականացումը.

բ) Հայաստանի Հանրապետության կառավարության հաստատմանն է ներկայացնում հուշարձանների պետական հաշվառման, պահպանության, ուսումնասիրման, ամրակայման, նորոգման, վերականգնման և օգտագործման գիտամեթոդական կարգը.

գ) պետական վերահսկողություն է ապահովում հուշարձանների պահպանության և օգտագործման մասին Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրության պահանջների կատարման նկատմամբ.

դ) իր իրավասության սահմաններում իրականացնում է պետական սեփականություն համարվող և չօգտագործվող հուշարձանների տնօրինումը, կատարում դրանց ամրակայման, վերականգնման և բարեկարգման աշխատանքները.

ե) գրանցում և վերահսկում է հուշարձանի նկատմամբ սեփականության իրավունքի և օգտագործման ձևի փոփոխումները.

զ) միջազգային նորմերի սահմաններում հաշվառում և ուսումնասիրում է Հայաստանի Հանրապետության տարածքից դուրս գտնվող հայկական հուշարձանները, նպաստում դրանց պահպանմանը.

է) ստեղծում է պատմամշակութային արժեքների գիտատեղեկատու շտեմարան, հրատարակում կատալոգներ, ուսումնական, գիտահետազոտական, ճանաչողական նպատակներով ապահովում է հուշարձանների և դրանց վերաբերյալ տեղեկատվության մատչելիությունը.

է1) հաստատում է հուշարձանների տարածքներում տեղադրվող տեղեկատվական ցուցանակների ձևը.

է2) հաստատում է հուշարձանների պահպանական պարտավորագրի ձևը:

ը) վարում է հուշարձանների պետական հաշվառումը (կադաստրը).

թ) կազմում և սահմանված կարգով հաստատում է հուշարձանների պահպանական գոտիների նախագծերը ու սահմանում դրանց պահպանության ռեժիմը.

ժ) առաջարկություն է ներկայացնում Հայաստանի Հանրապետության կառավարություն՝ պատմամշակութային արգելոց ստեղծելու վերաբերյալ.

ժա) Հայաստանի Հանրապետության կառավարության սահմանած կարգով համաձայնություն կամ մասնագիտական եզրակացություն է տալիս հուշարձաններ ունեցող բնակավայրերի, դրանց հատվածների հատակագծման, կառուցապատման, ինչպես նաև հուշարձան համարվող առանձին շինությունների և համալիրների ամրակայման, վերականգնման, փոփոխման և բարեկարգման նախագծերի վերաբերյալ, դրանց իրականացման ընթացքում վերահսկում է հուշարձանների անվթարության ապահովումը.

ժբ) թույլտվություն է տալիս հուշարձանների հետախուզման և պեղման աշխատանքների համար, գրանցում դրանք և վերահսկում դրանց կատարման ընթացքը.

ժգ) արգելում կամ դադարեցնում է հուշարձանի պեղման, ամրակայման, նորոգման, վերականգնման, ինչպես նաև շինարարական, գյուղատնտեսական և այլ աշխատանքները, եթե դրանք վնասել են կամ դրանց շարունակումը կարող է վնասել հուշարձանը կամ դրա պահպանական գոտին.

ժդ) նպաստում է ոչ պետական սեփականություն համարվող հուշարձանների պահպանական միջոցառումների իրականացմանը.

ժե) իրականացնում է սույն օրենքով և իրավական այլ ակտերով նախատեսված լիազորություններ:

«Հոդված 14. Հուշարձանների պետական ցուցակներում նորահայտ հուշարձան ընդգրկելը և ցուցակից հանելը

1. Հուշարձանների պետական ցուցակներում նորահայտ հուշարձան ընդգրկելը, ցուցակներից հանելը կատարվում է ըստ համապատասխան չափորոշիչների՝ լիազորված մարմին կից գործող փորձագիտական հանձնաժողովի եզրակացության հիման վրա՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության սահմանած կարգով:

2. Հուշարձանների պետական ցուցակում նոր հուշարձան՝ պատմամշակութային օբյեկտ ընդգրկելու կամ նշված ցուցակից հուշարձան հանելու առաջարկություն կարող են Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված կարգով ներկայացնել Հայաստանի Հանրապետության և օտար երկրների պետական կառավարման և տեղական ինքնակառավարման մարմինները, Հայաստանի

Հանրապետության գիտական, մշակութային կազմակերպությունները ու ստեղծագործական միությունները, ինչպես նաև կրոնական կազմակերպությունները՝ համապատասխան հիմնավորմամբ և տեղեկատվությամբ դիմելով լիազոր մարմնին:

3. Հուշարձանը պետական ցուցակից հանվում է միայն այն դեպքում, եթե այն այլևս գոյություն չունի կամ կորցրել է իր պատմամշակութային և գիտական արժեքը:

Հոդված 35.1 Հուշարձանների նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցումը

1. Հուշարձանների վերաբերյալ բոլոր գործարքների մասին տվյալները գրանցվում են լիազոր մարմնի կողմից:

2. Գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման բնագավառի լիազոր մարմինը՝

1) պետական գրանցման օբյեկտը հուշարձան հանդիսանալու մասին տեղեկությունը ներառում է անշարժ գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման վկայականում.

2) հուշարձանի սեփականատիրոջ կամ օգտագործողի փոփոխության մասին տեղեկությունը տրամադրում է հուշարձանների պահպանության և օգտագործման բնագավառի լիազոր մարմնին: